

Jens Helgi Toftum, fiskivinnufrøðingur:

Brúkið ikki toskin sum valagn!

Tað er spell fyri ikki at siga ræðuligt, um politikararnir gera álvara av at brúka toskin sum valagn. Í núverandi støðu er tað tvingandi neyðugt við eini kvotaskipan. Uttan mun til hvørjar loysnir vórðu settar í verk fyri at koma burtur úr kreppuni, so høvdu tær rakt onkunstaðni.

Ein skipan við umsetilgum kvotum hevur sínar veikleikar og vansar, men samanborið við allar aðrar møguleikar at reglura, so er hetta tann frægasta loysnin sigur Jens Helgi Toftum, fiskivinnufrøðingur.

Hann arbeidir í lóntuni við eini uppgávu á Fróðskaparsetrinum. Hon er um fiskivinnureguleringar við atliti við búskaparligu viðurskiptini í Føroyum. Sosialurin hevur tosað við hann. (Henda samrøða varð gjørd fyri umleið einum mánað síðani, men er ikki minni aktuell fyri tað, blaðm.)

Jens Helgi Toftum hevur útbúgving sum fiskivinnufrøðingur frá lærda háskúlanum í Tromsø í Nor-egi. Fyri einum hálvum ári síðani fekk Fróðskaparsetrið eina hálva millión kr. í gávu frá Sjóvinnubankanum og gjørdi stovnurin av at lata peningin fara samfelagsliga fiskivinnugransking. Avgjørt varð at lata teir til Jens Helga Toftum, sum arbeidir við eini verkætlan viðvíðandi fiskiveiðireguleringum undir Føroyum út frá einum búskaparligum sjónarvinkli.

Tvey spennandi projekt aftrat

Umframt hesi verkætlan arbeidir Jens Helgi eisini við tveimum øðrum projek- tum. Harímillum eitt norðurlendskt, sum snýr seg um fiskarirgulering, marknaðarviðurskipti og møguleikarnar hjá økjun- um í Norðurlondum at viðgera fisk.

Jens Helgi vísir á, at gongdin er tann, at vit eisini við fiskahandli fáa eina globalisering eins og við øðrum handli. Síðani múrurin rapaði hevur tað ikki so stóran týdning longur at hava fiskin í tínum egna øki.

Tað verða onnur viður- skifti, sum gera seg galdandi, eitt nú at fiskurin verður seldur til hægst- bjóðandi.

Gongdin í Føroyum síð- ani skipini eru vørðin meira leys av virkjnum, er eisini tann, at útbøð og eftirspurningur koma at hava meiri týðning enn onnur viðurskipti.

Eisini kannar Jens Helgi tær bygnaðarbroytingar, sum henda á marknaðin- um. Tær seta størri krøv til okkum. Tá tú hevur størri eindir á keypara- síðuni krevst, at tú hevur eitt mótsæl á seljara- síðuni.

Uppá fyrispurning um tað er fyriminur at hava stórar fyrirtøkur sum Fiskavirking sigur Jens Helgi, at tað er ein fyriminur at hava stórar eindir at arbeida úteftir, men tað nýtist ikki at merkja, at tú hevur størri virki. Tú kanst skipa teg við smærri sjálvstøðugum eindum, har tú hevur ávíst samstarv millum virkini.

Jens Helgi Toftum arbeidir so eisini við einum norsktum projekti, sum snýr seg um gongdina í londum við fiskivinnu, har tú fær eina liberalisering av øllum fiskahandli.

Hann sigur, at hesi bæði

projektini hava týðning fyri høvuðsverkætlanina, sum snýr seg um fiski- veiðireguleringar við ser- ligum atliti til tann bú- skaparlaga partin. Hann hevur sett góð tvey ár av til uppgávuna.

Fiskivinna og marknaðarkreftir

Men hvørjar tankar hevur fiskivinnufrøðingurin Jens Helgi Toftum gjørt sær av stöðuni í Føroyum í dag og gongdini í fiski- vinnuni!

Hann sigur, at meðan vit fyrr hava havt eina vinnu, sum hevur verið sera bundin at landskassanum, hava vit fingið eina vinnu, sum byggir á marknaðarlig sjónarmið.

Men í einum landi, har fiskivinnan er eitt og alt, er tað ein spurningur, um ein bara úttan nakað kann yvirláta fiskivinnupoli- tikkin til marknaðin. Spurningurin er um ein ikki eigur at vera eitt sindur varin við at lata marknaðin stýra ov nógv.

Í einum landi sum Føroyum, har fiskivinnan hevur so stóran týðning, er tað týðningarmikið, at fiskivinnupoli- tikur verður nationalur og felags politikkur.

Jens Helgi Toftum: -Tað er burturvið at siga, at kreppan er í komin eftir 6. oktober ella í sambandi við at vit hava fingið umsetilgar kvotur. Orsøkina til kreppuna skulu vit leita eftir 10-15 ár afturi í tíðini. mynd kalmar

Tað, sum út frá einum vinnubúskaparligum sjón- armiði, sýnist at vera skilagott, nýtist ikki at vera skilagott fyri sam- felagið.

Hann vísir annars á, at eitt samfelag í slíkari stöðu tolar ikki so knapp- ligar broytingar. Tað má ganga ein tíð til vinnan kann laga seg til broyttar umstøður.

Kvotur neyðugar

Jens Helgi heldur, at tær umsetilgar kvotur eru komnar ov knappliga. Orðaskiftið undan kvot- unum hevur verið ov lítið. Ein so týðandi broyting merkir nevniliga, at tú fær eina yvirgongd frá fríum fiskiskapi til fiskiskap, sum er avmarkaður við kvotum. Onnur lond hava havt eina meira glíðandi gongd fyrst við heildarkvotum og eru síðani kanska farin yvir til skipaðar kvotur og gera tær umsetilgar, meðan føroyingar eru farnir frá ongum kvotum beinleiðis til umsetilgar kvotur.

-Hvat heldur tú um, at tað m.a. eru danir, sum hava álagt okkum at áseta kvotur - hava teir nóg gott innlit í føroysk viðurskipti at gera hetta?

-Uttan mun til hvørjar loysnir ein hevði sett í verk fyri at koma burtur úr kreppuni, so hevði tað rakt meint onkunstaðni.

Ein skipan við umseti- ligum kvotum hevur sínar veikleikar og vansar, men samanumtikið haldi eg, samanborið við allar aðrar møguleikar at reglura, so er hetta tann frægasta loysnin.

Her tekur tú hædd fyri bæði tí biologisku síðuni, tvs. at tú kanst avmarka fiskiskapin, og síðani tí búskaparligu síðuni, so leiðis at tú fær tillagað vinnuna til fiskastovnar- nar.

Burturvið men

-Nú er tú granskari. Ein kann siga, at tú kannar samtíðarfiskivinnusøgu. Hvussu kennir tú tað, sum fer fram í lóntuni, kundi nóg verið gjørt øðrvísi?

-Sæð úr einum gransk- ingarsjónarmiði, so er tað sum fyrigongu heilt burt- urvið. Men ein skilir stöð- una. Landið er í eini ál- varsligari kreppu. Vit hava mist allan sjálvsavgerðarrætt bæði politiskan og búskaparligan, so ein skil- ir, hví avgerðirnar eru sum

tær eru. Men tað er nóg, sum ein ikki skilur.

Av tí politiska orða- skiftinum hevur ein varhugað av, at kreppan er í komin knappliga. Hon er komin í 90-unum. Men tað, sum er hent, er, at fiskiskapurin er minkaður niður í einki og síðani eru fiskaprísirnar lækkaðir munandi.

Tað er tað, sum hevur gjørt, at kreppan hevur tikið dyk á seg. Men skulu vit leita eftir veruligu orsøkini til kreppuna, so mugu vit fara longur aftur í tíðina.

-Hvussu langt?

-Kanska eini 10-15 ár, tá ein byrjaði at geva studning sum eitt stýr- ingsamboð í fiskivinnuni.

Summi vilja gera tað til, at kreppan í fiskivinnuna er komin aftaná 6. oktober 1992 ella í sambandi við at vit hava fingið um- setilgar kvotur. Tað haldi eg er heilt burturvið at siga.

Jens Helgi Toftum sig- ur, at hóast peniga- og kreditpolitikurin í 80-un- um hevði við sær, at vinn- um gjørdist sera viðbrekin, so er ikki vist, at ein øðr- vísi politikkur í 80-unum hevði gjørt, at vit sluppu undan kreppuni.